

פרוייקט העלאת יהודי סוריה ולבנון
ראיון עם פרופ' יואב גלבר
תאריך: 29.07.1998
מראיין: אריה כהן

אריה כהן: ראיון עם פרופ' יואב גלבר בנושא עבודתו בקהילה של יוצאי סוריה בירושלים. יואב, האם תוכל לספר מעט על הענין המשפחתי ולאחר מכן האישי, של השהייה שלך בירושלים.

פרופ' יואב גלבר: בוא נגדיר את זה לא כעבודה, אלא כפעילות. אף אחד לא שילם לי על זה. בית, לא היתה קהילה של יוצאי סוריה. זו היתה שכונה, יש שכאלה שאפילו כופרים בהגדרה שכונה, אלא רחוב בקרית יובל. רק שברחוב הזה יש יותר תושבים מאשר בשלומי. לצורך פרוייקט השיקום הוא הוגדר כשכונה שעומדת בפני עצמה והיתה לו מנהלת ומערכת מוסדית עצמאית משלו. שאר התושבים ברחוב הזה, התברר לי די מאוחר שיש מספר לא קטן של יוצאי סוריה.

ש: איך אתה מגיע לרחוב הזה, לפעילות הזאת?

ת: אחרי שהשתחררתי מהצבא, אני את שנותיי האחרונות בצה"ל עשיתי כמפקד המדרשה הצבאית לחינוך שישבה אז במרכז ירושלים. זו היתה התקופה של הפגנות הפנתרים, אז ליויתי את התופעה הזו מההתחלה. ש: שנות השבעים?

ת: תחילת שנות השבעים. זה עורר אצלי ענין והתחלתי להיפגש עם החבר'ה האלה במוסררה ובנחלאות, לנסות להבין את התופעה. אחר כך היתה מלחמת יום כיפור. התעסקתי בדברים אחרים.

ש: ניסית לערוך איזה שהוא מחקר מוקדם?

ת: לא. רק להתרשם, להבין מה קורה שם. כל העולם הזה בשבילי היה משהו חדש לגמרי. גם תוך כדי העבודה החינוכית-צבאית הזו. כשהיה מגיע למדרשה קורס של רבי-סמלים לבוחן רמה כזה בכיתה אז ... לדבר עם החבר'ה. יש שם אנשים בוגרי ח' או ט' כיתות, וכשקוראים את המבחן זו היתה עברית של כיתה א' או ב'. התחלתי להבין שיש בעיה ... לא רק למדינה, אלא בצבא, ושם היו גם לא מעט ביטויים של אהדה לפנתרים בחבורות או בקבוצות האלה. נפגשתי אז בפעם הראשונה עם יהודה ניני שכתב אז מאמר גדול על חורבן הבית השלישי על רקע ההתפוצצות החברתית, עם הרבה מאוד הוצאה החוצה של תחושות קיפוח וכעסים. ויהודה נחשב אז בן יקר למסד. כל הענין הזה התחיל לתפוס מקום די מרכזי בהתעניינות שלי. אחרי שהשתחררתי מהצבא כעבור כמה שנים, קניתי דירה והלכתי לגור ברחוב שטרן בירושלים. בין היתר היתה לי אז איזו מחשבה שאינטגרציה זה משהו שהולך להיות קטסטרופה. לפני שהחלטתי לצאת למלחמה נגד זה, החלטתי להתנסות בזה. הילדים הלכו אז לגנים אינטגרטיביים, בתי ספר של השכונה ...

ש: כשהיית בשכונה היית נשוי, עם ילדים?

ת: עם בני המשפחה, משפחה ... זה גם היה, בשלב יותר מאוחר ב-78' או 79'. ב-78' הכריזו על פרוייקט שיקום השכונות, ב-79' הופיעה בירושלים התופעה של האוהלים. תנועת האוהלים, ימין סויסה וכל מיני חבר'ה כאלה. ההפגנות הראשונות שלהם. ככה ברקע הזה איזה יום אחד הופיעה אלי משלחת של נוער השכונה ושאלו אם אני מוכן לתרום למען השכונה. אז אמרתי להם ברצון.

ש: למה הם הגיעו אליך?

ת: כי היה לי כשהייתי במילואים ג'יפ צבאי והופעתי בטלויזיה כבר אז, אז הייתי חשוב. שאלו אם אני מוכן לתרום למען השכונה. אמרתי שבהחלט כן. הזמינו אותי לאיזו פגישה באחד המקלטים. היו שם עוד כמה יהודים מבוגרים, מי שהיה קצין משטרה ואחד שהיה שליח שלנו ב"יד ושם", והחבר'ה הצעירים. מה מסתבר? הם רצו להקים אוהל כמו בכל השכונות. אבל היות והם היו נערים, הם לא יכלו להירשם כעמותה. אז הם החליטו שאני אהיה יושב הראש. זה לא נראה לי הכי מתאים, אני מוכרח להיות פעיל, ולא נראה לי שאני צריך לייצג את השכונה כי אני לא בדיוק מתאים לזה.

ש: מי היה חתום על העמותה? מי הקים אותה? מי הוועד

ת: שבעה מבוגרים תושבי השכונה, כי החבר'ה היוזמים לא יכלו.

ש: אתה היית אחד מהם?

ת: אני הייתי אחד מהם, אבל אז הם החליטו שאני יושב הראש. כפו עלי. אמרתי שאני לא מרוקאי ולא מקופח ואין לי טענות ואני לא מתאים

ש: אתה ממזרח אירופה.

ת: "לא", אבל אתה הופעת בטלויזיה". ניסינו לעשות שם כל מיני דברים על בסיס וולונטרי. אחר כך התברר לי גם למה החבר'ה שם התארגנו לזה. לא פשוט. שם היה לפחות אחד שהיה לו איזה סיפור שהוא נשפט על סמים. היה לו על תנאי קודם. הוא הבין שהוא הולך לשבת. אז נדמה לי היה הניסוי של החוק של עבודות שירות למען הציבור כתחליף למאסר. אצלו היתה בעיה, לא היה ברור בכלל אם צריך להפעיל את התנאי, כי את התנאי הוא קיבל משופט נוער. בינתיים הוא כבר עבר את גיל 18 ונהייה בוגר. הוא שאל אם אני יכול לעזור לו. הוא בא אלי איזה יום. הלכתי לקצינת המבחן שלו ואמרנו שאולי נבצע את הענין ... לנסות איתו. הם רצו את האוהל כדי שיוכלו להגיד שהם פעילים באוהל ואלה העבודות למען הקהילה. זה תחליף לבית הסהר.

ש: מה היה העיסוק הרשמי שלך?

ת: בהתחלה, בתקופה הראשונה אני לימדתי עד '77 כולל באוניברסיטת באר שבע ... את הדוקטורט גמרתי ב-'77. ב-'78 הייתי פרי לאנס. התפטרתי מבאר שבע ולא היתה לי עבודה. סוף '78 התחלתי לעבוד ב"יד ושם" כמרכז יחידת תולדות השואה ... פול טיים ג'וב למי שהתרגל לצבא הקבע. קיבלתי אז ... התעסקתי איתו הרבה. היתה איזו תקופה ... חודש עם הצבא להדריך את אימוני ההקמה של גדודים ... בקיצור, מהאוהל הזה הרבה לא הצלחנו להוציא. היה קשה מאוד לפעול על בסיס וולונטרי בסביבה הזו. אתן לך שתי דוגמאות. היה לי רעיון להקים תנועת נוער ...

ש: תנועה שבסיסה יהיה?

ת: מקומית, שכונתית. במקום שהילדים סתם יסתובבו, פשוט לארגן אותם ולהעביר איזו פעילות עם תכנים. מרכזי פעילות. היו עם זה שתי בעיות. אחת היתה טכנית סביבתית. לפעילות אתה צריך מקום, מועדון. בכל בנין כזה היה מקלט שאפשר היה לנצל אותו לצרכי ... אמרנו שבכל מקלט כזה נארגן איזו שכבת גיל שזה יהיה הבסיס שלה. הדיירים התנגדו על הרגליים האחוריות – מה, יעשו להם מהומות ורעש ויכנסו ילדים בכלל מבלוק אחר, איפה נשמע דבר כזה? שאלתי אותם באחת הישיבות בכמה יש

מקלטים ... בתי כנסת? זה לא פחות רעש ומהומה? – כן, אבל עם אלוהים לא רבים ... אני (הבאתי) את התפיסה האשכנזית של תנועת נוער. חשבתי על מסגרות גיליות. כלומר שכבות גיל, כשהחבורה הפעילה והיוזמת הזו של הנערים, רציתי לארגן אותם כמדריכים, כמרכזים. זה לא עבד. לא הצליחו לגבש קבוצת גיל. אז שאלתי אותם – אבל למה כל פעם הילד הזה הולך לפה? אז הם אמרו לי, ואז התחלתי להבין איפה אני חי, אמרו לי – תגיד, מי אנחנו שנגיד לילד בן השמונה שרגיל תמיד ללכת עם אח שלו בן האחת עשרה שהוא צריך להיות בקבוצה הזאת והאח שלו בקבוצה הזאת? זה לא עובד פה.

ש: מקרה של מנטליות פשוט?

ת: כן. לאט לאט התחלתי להבין איפה אני חי. באיזה שהוא שלב הלכתי ליגאל ידין שהכרתי אותו בועדת אגרנט, ואמרתי לו – שמע, צריך להכניס את השכונה הזו. האמת היא שלא, האמת היא שפעילי האוהלים הלכו לנסות ולשכנע להכניס את נחלאות לפרוייקט השיקום. יגאל ידין הרי עמד בראש הפרוייקט. את נחלאות ואת קטמון ו'. ביקשו ממני שאני אבוא ואצעק בשמם. אחרי הפגישה הזו אני אומר לו שאני צריך לדבר איתו בארבע עיניים. הסברתי לו את מצב השכונה שם ברחוב שטרן. בהתחלה הוא לא הבין את הענין. הוא אמר – מה שאתה מצייר זו התמוטטות של מערכות השירותים, אבל זה לא לפרוייקט השיקום. שאלתי אותו מה הוא מציע לעשות, הוא אמר – אני אכנס את ועדת השרים לעניני רווחה ואני אזמין אותך ונספר להם את מה שסיפרת לי. אמרתי – כנראה שלא הסברתי טוב, אני מציע שתבוא לשכונה ותראה. עשיתי לו סיור של שלוש ארבע שעות בשכונה. למחרת היינו בפרוייקט השיקום.

ש: מה גרם לו להכניס אתכם?

ת: ... לבוא לראות את זה. אלה דברים שקשה מאוד להסביר אותם ... דברים שצריך לראות. לא הלכתי איתו ברחוב. הלכתי איתו דרך החצרות האחוריות. כינסתי חבורת תושבים לשיחה באחד המקלטים שכן היה לי לפעילות, והעלו לו סתם בעיות. אנשים שלא יכולים להסתדר עם המערכת. היה איזה מקרה שהתעסקתי בו שנים. בחור שהתגייס לגולני בנובמבר '73. נפלט מגולני אחרי עשרה חודשים. כלומר את כל ההתשה הסורית הוא ישב ברמת הגולן. על רקע נפשי, התמוטטות נפשית. לא שוחרר מצה"ל. החזיקו אותו עד חודש לפני תום שלוש השנים, ואז שיחררו אותו בכ"ת. לקח שנה, שנה וחצי, הבחור נכנס פעם ראשונה לאישפוז ב"איתנים" ... נכנס יצא, נכנס יצא, לא עבד, לא תיפקד. היו תקופות של התפרצות ומטרד למשפחה. זה הגיע אלי עוד לפני הסיפור של יגאל ידין, אני הלכתי עם זה לחיים לסקוב ולקצין רפואה ראשי, שני חברים שלי, שלא הצליחו להזיז את משרד הביטחון. כולם טענו שזה היה לו לפני הצבא. אמרתי - קיבינימט, הבחור התגייס ... הוצאתם אותו ככה, אין לכם אחריות? הבאתי את אבא שלו למפגש הזה, לספר לו את הסיפור.

ש: הוא היה ממוצא סורי?

ת: אני לא יודע. לא יודע. יכול להיות שכן. קשה לדעת, מוטי לוי קראו ... יש איזה 5000 בארץ לפחות. הם ... על ידין חמישה, ששה סיפורים כאלה, תפס עם מי יש לו עסק. התחיל טיפול, הוא קיבל בסוף איזה עשרה אחוז נכות, אחר כך אולי אפילו יותר ... ואז נכנסו לפרוייקט השיקום והתחיל ... וגם התחיל ליפול. הרעיון המקורי שלי היה לבנות שם מודל של קהילה.

ש: מה היו המאפיינים של המודל הזה?

ת: שהתקציב הוא לא פונקציונלי, אלא טריטוריאלי. השכונה מקבלת תקציב. מוסדות השכונה, היו לך ועדת היגוי וזה, הם מחליטים מה הם רוצים ולמי הם נותנים את הכסף – לחינוך, לקשישים, רפואת שיניים. כל המערכות בארץ, הצינורות הממשלתיים והרשויות המקומיות. ושם למעלה רבו על הכספים. כל שכונה קיבלה. אין תקציב של משרד השיכון לשיפוצים, זה פחות עניין אותי. יותר הפעילות החברתית... שהאנשים... מה הם צריכים יותר ומה חשוב יותר. פה היאיר כהן הזה בנה בשטח את כל ההתארגנות של התושבים, כל התיאוריות היפות שלו.

ש: יאיר כהן היה?

ת: הוא היה עובד קהילתי בשכונה, עוד לפני שהתחיל הפרוייקט. ... פרוייקט סיום של בית הספר לעבודה סוציאלית או משהו שעמד ... קצת את העניינים, הגיע אלי הביתה והתחלנו. הוא היה שותף להרבה מהרעיונות האלה.

ש: עד כמה שאני זוכר הוא היה ממוצא תימני.

ת: הוא תימני ואשתו סורית, היתה עובדת סוציאלית שנכנסה לעניין הזה בהמשך. היא היתה בהתחלה חברה שלו, אחר כך הם התחתנו.

ש: מי היה המעביד שלהם, סתם ככה, עירית ירושלים?

ת: ברגע שהתחיל פרוייקט השיקום אז הוא השתלב כעובד קהילתי של הפרוייקט. קודם אני חושב שהוא עשה את זה בהתנדבות. או במסגרת הישיבה. לא, הוא לא היה איש חברות רחוב. הוא היה עובד קהילתי לפי הספר. ... חברות רחוב שהשתלב אחר כך בפרוייקט. היתה שם גם חבורה של סטודנטים מתא הליכוד – צחי הנגבי והחבר'ה האלה, שהם היו פעילים בשכונה ... בפרוייקט השיקום. כמה סטודנטים ניסו להשתלב במכרזים, רכזו נוער וכו'. הם לא היו בשביל להתמודד במכרזים והם נפלטו, מאוד כעסו עלי, טענו שאני מסלק אותם מנימוקים פוליטיים. הם היו מגייסים שם חבר'ה מהשכונות ... הם נעלמו די מהר מהשכונה, חזרו רק להפגנות או להתססה.

ש: כן.

ת: האירגון של התושבים נעשה בעצם על ידי ... שהוא היה טייס אל-על, סגן-אלוף בחיל האויר שניהל את הפרוייקט החברתי והפיזי ביחד. בדרך כלל בשכונות היו מפרידים. על זה אני התעקשתי, שלמעלה זה יהיה יחד. אבל היה לו עוזר לענייני שיפוצים ודברים כאלה שהיה רס"ר של בה"ד 1. אנחנו נתנו לו תקציב קטן לשיפוצים קוסמטיים של הבלוקים. סיווד הכניסה, תיבות דואר חדשות, אינטרקום. לא הרבה כסף במונחים של שיפוץ בלוקים כאלה גדולים. הוא התיחס לזה יוצא מן הכלל. הוא היה מופיע אחרי הצהריים כשחוזרים מהעבודה. היאיר הזה לא הצליח להרים ועדי בלוקים, לארגן כמה, שלושים ושש משפחות בבלוק, לארגן ביניהם ועד בית. זה לא היה הסיפור ... עד שבא סינדורף (?) הזה, רס"ר מקצועי הרבה שנים בצבא. הוא יוגוסלבי. אשתו היתה עובדת סוציאלית ארגנטינאית. השתחרר מהצבא, נסע בשליחות לארגנטינה וחזר, אז סידרתי אותו בפרוייקט הזה. הוא היה בא לבית ואומר – חבר'ה, יש לי 5000 שקל. אם אתם רוצים, שיהיה ועד. אז היה ועד והוא היה בא אחרי הצהריים, קורא לראש הועד – אתם רוצים שם תיבות דואר? עכשיו אתה מוציא את כל הדיירים, סריקה מסביב לבית. לאט לאט השכונה נהייתה קצת יותר נקייה.

ש: כן.

ת: לבלוקים היו ועדים והיתה לך כתובת שיכולת לדבר איתה. תראה, תתאר את זה, בלוק כזה עם חדר מדרגות אחד, תשע קומות, בלי מעלית כי יש גשר באמצע. חלקם זה יכול להגיע ל-120, 130 ילדים בחלל הזה של חדר המדרגות. זה בית משוגעים אמיתי. אני לא גרתי בכזה, אני גרתי ... בתים יותר קטנים, אבל עיקר השכונה היתה בתים כאלה. היו בלוקים שהיו ידועים כבעייתיים במיוחד. בגלל מדיניות האיכלוס, בשעתו כשאיכלסו את השכונה, היו בלוקים של מפונים, דברים כאלה. הסיפור הזה נמשך מ-78' אני חושב, אני עזבתי את זה ב-83'. ... שם זה היה ב-75'. תוך כדי עבודה בכל מיני כיוונים, היתה לנו שם סיירת קשישים ופרוייקט ... ופרוייקט להזדרכת אמהות ומרכז למידה ובנו מתנ"ס. אחר כך זה התמקד בכיוון המתנ"ס. פרוייקט של הכנה לשירות בצה"ל, בעיקר במונחים של הגברת מוטיבציה, תנועת נוער, קייטנות קיץ. מאוד מאוד אקטיביים. ברגע שהתחילו לזרום תקציבים ש: היה אפשר לעשות יותר.

ת: כן. היה קשה לנו להקים השתתפות עצמית. ולא מסיבות כלכליות. גם עכשיו אני שומע על כל החגיגות בתקשורת עם האבטלה והקייטנות, כל מי שבוכה שאין לו כסף לקייטנה שיבדקו כמה רהיטים הוא קנה בשנה האחרונה. זה ענין של סדרי עדיפויות והענין שמדינת ישראל לא תקנה לאף אחד רהיטים אבל כן תדאג לו לקייטנה. הפסיכולוגיה הזאת עבדה אז ונשארה עד היום. לחינוך שהמדינה תדאג. לרווחה שלי, רק אני

ש: לסובארו שלי אני אדאג.

ת: כן. אז מכוניות היו אבל לא יודע מה. ... השקעה בעיצוב פנים ודברים כאלה. כמו שזה נראה מוזנח מבחון, היו דירות שנכנסת, כן? אשתי חיפשה מטפלת. היא באה אלי בהתפארות, היא עוד לא הבינה ... העניינים – תשמע הייתי אצלה בבית, כל כך נקי, כל כך מסודר. אמרתי – שלא תעזי לתת לה את הילד. היא כל הזמן זורקת את הילדים החוצה כדי שהבית יהיה נקי. בקיצור, בשכונה הזאת אחר כך התברר לנו שלא חלק ניכר מהתושבים, אבל חלק די משמעותי מהמשפחות שאני כבר זיהיתי וסימנתי אותן כבעייתיות במיוחד, התברר לי שמוצאן הוא מסוריה.

ש: איך עלית על הענין הזה?

ת: אנחנו אירגנו, זה היה מהרעיונות של יאיר כהן, של חיזוק הדימוי העצמי והשרשים והתודעה, אז אירגנו כמה ערבי עדות. פולקלור וקצת היסטוריה וזכרונות ואנשים מבחון מנכבדי העדה מהמנהיגים, להפגיש אותם. הגענו לערב כזה על סוריה. אז עוד לא היה לנו את המתנ"ס שלנו. עשינו את זה במתנ"ס שכן. שם אנשים פתאום הזדהו כיוצאי סוריה. אני היכרתי אותם מקודם, אני ידעתי את מי לשבץ באיזו נישה מבחינת הזהות של הבעייתיות. זו היתה בשבילי הפתעה.

ש: מאיזו בחינה? שאחוז

ת: לא ידעתי לזהות אותם כיוצאי סוריה. לי מתוך המחקר כבר היה ברור שהעליה הסורית היא בעייתית כי היא עליה שנפלה בין הכסאות. ... הגדול והמשמעותי שלה בא אחרי מלחמת העולם השנייה כשסוריה קיבלה את העצמאות. זאת התקופה שהישוב היה עסוק בקליטת שארית הפליטה, לאף אחד לא היה זמן בשבילם. לא זמן, לא פנאי, לא תשומת לב. הם די נפלו בין כל הכסאות והוזנחו. אחרי שאיתרו את הבעיה

הזאת הם קצת ... היות והם ישבו בעיקר באזורי הספר של יפו תל אביב, שוק הכרמל, מנשיה בכלל בצד היפואי של קו התפר. פתאום הבינו שזאת בעיה במונחים לאומיים. אבל עד שהתעוררו לזה, המלחמה כבר התעצמה, ואחרי המלחמה התחילה העליה ההמונית ועוד פעם הם נשכחו. פה היתה איזו הזנחה שהצטברה אחר כך לשניים, שלושה דורות. בעיקר של עולי '45'. אז זה אולי פחות נכון לגבי עולים מוקדמים יותר או מאוחרים יותר. אבל הגל הזה שעלה ב-'45 – '47, הוזנח בצורה ... מהמחקר היה די ברור לי. התחלתי אז לשאול – רגע, מתי הגעתם? לא, אלה היו לפעמים דור שני. באמת המכנה המשותף זה עולי '45 – '47.

ש: מה היו המאפיינים הכלכליים של הקבוצה הזאת?

ת: תראה, זו לא שכונת עוני. זו שכונת מצוקה מבחינות אחרות. זאת אומרת רוב האנשים בשכונה עבדו. ולא בעבודות שחורות דוקא. ראית שם עובדי עירייה בדרג הנמוך, אחיות מעשיות, שוטרים. אנשים עם משכורת, אפילו עם משכורת קבועה. לא עובדי יום, רוכלים, סבלים בשוק שזה נגיד היה המאפיין של שכונות עוני או מצוקה בשנות המדינה הראשונות ולפני הקמת המדינה. הם היו אנשים באיזו שהיא רמה של מעמד בינוני נמוך. לא מעמד תחתון. יש הרבה מתחת לזה היום ... אבל אלה אנשים שלא יכלו לעמוד על הרגליים.

ש: יותר מהבחינה של חינוך הילדים, מסגרת ...

ת: ... אוטוריטה, סמכות האב במשפחה, התפוררות של המשפחה, כלכלית מול הציפיות, מול הרצון להתקדם. במונחים של קבלת אחריות. נגיד דיירי שיכון ציבורי - זה לא שלי, לא אכפת לי, יש לי דירה. ראית בהחלט את ההבדלים בין בלוקים נגיד של עמידר ופרזות לבין בלוקים שהדירות היו בבעלות פרטית. או בתוך בלוק לפעמים, הבדל בין דירות פרטיות לדירות בבעלות ציבורית. זאת בעיה ... כהמשך הגלות. זאת אומרת מה שאצלי בבית זה שלי, מה שבחוץ זה של הגויים. זה סוג אחד של ... בעיה שניה אלה התנאים הסביבתיים. זה בית משוגעים כזה של קרוב ל-4000 איש

ש: בשכונה כולה?

ת: על 1800 ... ברחוב אחד. 36 דירות על חלל אחד של חדר מדרגות. דירות של שלושה חדרים לא גדולות, משפחות שיכולות להגיע עד שמונה נפשות בדרך כלל, מעבר לזה לא היו אצלנו. בתוך פרויקט השיקום בתהליך הדרגתי הם יצאו מהשכונה ועברו לדירות גדולות יותר. זה היה ענין של שלוש פלוס, שתיים פלוס בחדר. הם עברו לגילה ולשכונות חדשות יותר. זה בעיקר הריכוז. אתה ראית משפחה רב-בעייתית כזאת ששמים אותה בבלוק, ואני עקבתי קצת אחריהם גם אחרי שהם יצאו, הם חיים בכזה בלוק ושם כשהבעל יעיף סטירה לאשתו השכנים יסתכלו עליו ככה ולא ידברו איתו, אז הוא יפסיק להכות אותה. כשהוא חי בבלוק שכולם מכים ונותנים סטירות לנשים שלהם, אז זה לגיטימי. אם היו בימינו הולכים על מדיניות פיזור כזאת דמוגרפית בלתי אפשרית, היו פותרים הרבה בעיות רק דרך לחץ חברתי סביבתי. ברגע שאתה שוב מפנה אותם לאותם הבלוקים רק קצת יותר גדולים בשכונה אחרת, הצד המנטלי-חברתי נשאר כמעט ללא שינוי.

ש: אבל יחד עם כך אתה חושב שההתארגנות הפנים-קהילתית-עדתית עם העזרה ההדדית ... וכל אלה, זה לא מה שהחזיק אותם?

ת: לא. הם לא היו מאורגנים על בסיס עדתי.

ש: בשכונה לא היתה התארגנות שם?

ת: לא. היו שם גרוזינים וצפון-אפריקאים וילידי הארץ וקצת רוסים ופולנים ניצולי שואה ורומנים. מהבחינה הזאת זה היה מאוד מגוון. זאת אומרת כולם היו מיוצגים.

ש: הבנתי. זה קצת עומד בסתירה למה שאני יודע עד עכשיו. האם הסורים, יוצאי סוריה

ת: לא, זו שכונה שאוכלסה בתחילת שנות השבעים, לפחות חלקה. יש חלק ותיק יותר של שנות הששים, אבל הבלוקים הגדולים האלה זה כבר שנות השבעים. הגרעין הקשה והבעייתי היה מפוני מעברת אזבסטונים.

ש: בירושלים?

ת: כן. זה כבר היה השלב האחרון של הפינוי כי הקודמים הלכו לשיכונני ברזיל שזו אותה צרה, ולקרית מנחם ולמקומות כאלה. לשטרן הלכו האחרונים שנשארו במעברה.

ש: איפה היתה ממוקמת פיזית המעברה הזאת?

ת: בין קרית יובל לקרית מנחם, עמק ענק, עיר גנים – קרית מנחם.

ש: דרום ירושלים?

ת: דרום מערב ירושלים. שם אנשים חיו אמנם באזבסטונים של חדר וחצי, אבל עם חצי דונם מסביב, עם ה"איזי" בגינת הירק והתרנגולות. לקחו אותם משם, דחפו אותם לתוך הקופסאות האלה עם ה-36 משפחות בחדר מדרגות. הם לא ידעו איך חיים ביחד. למה זה? זה היה מגוון מבחינת המוצא האתני, כי זה היה השלב האחרון של פינוי המעברה. זה כבר איבד את הייחוד אפילו בתוך המעברה שהיו בה מכל מיני ארצות מוצא, אבל הם כבר הסתדרו בתהליך הפינוי. דבר שני, מהלו את זה בעולים חדשים של שנות השבעים. גרוזינים, קצת רוסים.

ש: הבנתי. במסגרת הזו של הקהילה של שכונת רחוב שטרן, לא היה ליוצאים מסוריה ומלבנון בית כנסת משלהם?

ת: למיטב ידיעתי לא. היו בתי כנסת בשכונה ואני לא מבין גדול בבתי כנסת, אבל שם לא היתה לי ברירה, אני הלכתי לבר-מצוות ולחגיגות. הרב היה די קשור איתנו בעבודה הזאת והוא עזר לנו, השתמשנו בו לפעמים. אבל זה לא היה על בסיס עדתי.

ש: כשאתה אומר רב אתה אומר רב השכונה?

ת: כן. הוא היה צפון אפריקאי. אלה ימי הבראשית של ש"ס. הוא גם היה אחר כך ש"ס. אז הם עוד לא הלכו לכנסת, הם הלכו לעיריית ירושלים, קדנציה אחת לפני הכנסת. הוא היה ש"ס ובבחירות הצביעו שם ש"ס. ברור שלא רוצים לריב עם אלוהים ולא עם הרב. הוא היה צפון-אפריקאי בטוח. אבל הסורים הלכו לבית הכנסת שלו. זה בית הכנסת המרכזי שנבנה בשכונה בתום פרויקט השיקום. קדמו לו בתי כנסת בדירות קרקע או במקלטים. היו כמה כאלה בשכונה. גם הם אני לא חושב שהיו על בסיס עדתי אבל אני לא בטוח. עכשיו כשאתה אומר אולי כן היה. בשבילי זה נראה כולם אותו הדבר, מבחינת בתי הכנסת. נראה לי שיש הבדל בין הנוסח הספרדי והאשכנזי, אבל לוריאציות בתוך הספרדים לא הייתי מודע. אני עד כמה שאני זוכר אז ראיתי סורים וצפון אפריקאים יחד בבית הכנסת.

ש: אתה אולי נתקלת באילו שהם ארועים על רקע נקרא לזה יריבות בין-עדתית? סורים נגד מרוקאים או משהו בסגנון הזה?

ת: לא. לא היה בכלל דבר כזה. אני לא מדבר בין הנערים, וגם כן, אני לא חושב שעל רקע עדתי. זה בעצם היה כור ההיתוך בשלב די מתקדם מהבחינה הזאת. להיפך, אנחנו רצינו לחזק תודעה עדתית כי להם היתה הרגשה שהם כולם ישראלים דפוקים. מהבחינה הזאת לא היה הבדל בין גרוזיני לסורי למרוקאי.

ש: לכן ארגנתם את ערבי העדות?

ת: בדיוק. זה היה זוקא ... כדרך לחזק את הדימוי העצמי ואת הביטחון העצמי. היו גם מקרים של נישואים מעורבים. היו משפחות ... עכשיו שתיים שאני זוכר, היותר בעייתיות, שהן היו מעורבות. מעורבות זה אומר בעל צפון-אפריקאי ואשה סורית.

ש: לאחר שנתחוור לך אותו ערב שמספר די גדול הם יוצאי סוריה, היו ביניהם כאלה שהיו מנהיגים או פעילים יותר?

ת: כן. היתה אישה אחת שהיא היתה לידרית. בעלה היה גורנישט. הוא היה שתיין ... בעיות כבד.

ש: הוא היה ממוצא סורי גם?

ת: הוא לא. הוא היה מרוקאי, היא היתה סורית. רבקה עג'מי.

ש: רבקה עג'מי זה היה שמה

ת: לא, הוא היה עג'מי.

ש: כן, אבל זה היה כבר לאחר

ת: היא היתה סורית, זה בטוח. זה שם לאחר הנישואים. היא ילידת הארץ אבל היא ממוצא, היא היתה דור שני. היא התחילה אצלי בחבורת הפעילים הראשונה. היא התייצבה ואמרה שהוא רוצה לעבוד. אנחנו אירגנו איתה מה שקראנו "סיירת קשישים". היתה בשכונה הזאת אוכלוסיה של 300 קשישים. זוגות או בודדים. לא כל כך ידעו מה קורה איתם. הבנו את חומרת הבעיה כשאחד מהם נפטר והשכנים עלו על זה אחרי שבועיים שהסירחון הגיע לחדר המדרגות. הבנו שבקיצור הוא לא היה חסר לאף אחד. חשבנו על זה זה בכמה צורות ... כמה דברים. אחד היה הסיירת, חבורת נשים מתנדבות ולכל אחת היתה רשימה של כמה קשישים וקשישות שהיה צריך לבקר אותם על פי מצבם בתכיפות של אחת לשבוע, אחת לשלושה ימים, אחת ליום. לראות שהם קיימים ואם אין שם בעיה שוטפת שצריך לטפל בה. הן קיבלו על עצמן כל אחת קבוצה שלה.

ש: כן.

ת: עד שיום אחד באו אליו אמרו שלהיא למעלה בקומה האחרונה של בלוק 41 הן לא הולכות יותר. גם היה קשה לדובב ולהוציא דברים. אחרי שיחה ארוכה התברר שנודע להן שהיתה שם איזו זקנה אחת שפשוט היתה ... לבקר אותה כל יום אפילו פעמיים ביום. לא בדיוק ידעה מה שהיא עושה והיתה אוספת כל מיני גרוטאות ונופלת עליהם, נחתכת ונפצעת. התברר לסיירת שהבנים שלה גרים שלושה בלוקים משם. הם מחכים שהיא תמות ותשאיר להם את הדירה. אף אחד לא מטפל בה. ... הרבה מאמצי שכנוע להסביר להן שאם הבנים כאלה אז היא לא אשמה. הן טענו שהיא כן אשמה. זה היה נגיד סוג אחד של,

והיא ארגנה את כל החבורה הזאת. אחר כך היא גם עבדה עם אשתי בפרוייקט של "אתגר", זה הדרכת אמהות לילדי 4 – 6. לקידום הילדים צריך עבודה עם האמהות, אז היא היתה, זה גם בנוי על מדריכות שהן בנות השכונה ובעצמן אמהות, ורכזת שמדריכה אותן. היא היתה אחת הרכזות ... של נשות השכונה ... של הרכזות.

ש: כן.

ת: היה לנו עניין של השקעה בפרוייקט "ארוחה חמה". משפחה שעקרת הבית מבשלת ארבע, חמש, שש, שבע, שמונה מנות תאמץ קשיש, תוסיף עוד מנה, ואולי אם הילד גם יביא לו את זה יוצר איזה קשר מעבר לזה. אם לא, לפחות קיבל ארוחה חמה פעם ביומיים. זה לא עבד. למה? המשפחות היו ברובן מזרחיות. הקשישים ברובם היו אשכנזים.

ש: מידת החריפות לא התאימה.

ת: הקוסקוס שהיא בישלה זה לא בדיוק בשבילן, אלא הגפילטע פיש. זה לא ב... הפולני. זה לא תפס.

ש: נחזור לאותו ערב. אני מבין שזה היה ערב בודד של אותה קהילה סורית?

ת: כן, אבל זה הכניס לתודעה מי המשפחות. ידענו עליהן קצת יותר עכשיו.

ש: או.קיי. אחרי שהיכרת את האנשים, אילו שהם מאפיינים יחודיים לגביהם? פתאום ראית את אחוז קשי היום או בעיות הסמים או בעיות מסוג אחר יותר מהותיות?

ת: בתקופה שלי לא היו. היו לפני, והיו אחרי. אני חושב שמה שהצלחתי זה להוציא את הסמים לאיזו תקופה. אתה מבין, זה לא שאנשים חזרו לסמים, אלא בגלל תחלופת האוכלוסיה. זאת אומרת חלק מהמסוממים יצאו בגלל משפחות גדולות ועברו לשכונות אחרות. אז היתה איזו רגיעה. אחרי ... הציעו לפנות זוגות צעירים ממוסררה לשטרן, אז הם הביאו את הסמים חזרה. אבל תראה, דבר שאותי הפתיע, אחת המשפחות הקשות, שם היה סיפור קשה, אני לא אכנס אליו ... היה פה עניין של סיפור קשה של גילוי עריות והאבא נכנס להרבה שנים לבית הסוהר. התברר שהייתה להם קרבת משפחה לתוסיה כהן.

ש: תוסיה כהן, עורך הדין המפורסם?

ת: בדיוק.

ש: שהוא במוצאו סורי?

ת: כן. פתאום ראיתי את הפערים ... הפערים החברתיים הם לא מפה, הם ייבוא.

ש: באמת הצלחת לזהות שהמשפחות העשירות שהגיעו מסוריה המשיכו להיות מה שנקרא ברמה העליונה ת: עד כמה שאני יודע רוב העילית החלבית לא הגיעה לארץ. שמוש זה יוצא מן הכלל המעיד על הכלל. תוסיה כהן עד כמה שאני זוכר דמשקאי, לא חלבי. מי שהגיע לארץ מחלב זו קהילת העניים. בכלל היו שם שתי קהילות. החבר'ה לא התחתנו ביניהם ובתי כנסת נפרדים. העלית הלכה לדרום אמריקה וצפון אמריקה, והשאר הגיעו לארץ.

ש: אם כך אני מבין שבקהילה הזו ברחוב שטרן היו הרוב דמשקאים?

ת: הרוב היו דמשקאים.

ש: עוד אילו שהם מאפיינים לגבי אותה

ת: תראה, אני חושב שהיו גם קמישלים. אני חושב שהספר שלי עלה מקמישלי. פעם דיברנו. הוא הופתע מאוד שאני ידעתי אפילו איפה זה.

ש: עוד מאפיינים שאתה יכול לגבי אותה קבוצה מרחוב שטרן, שכונת שטרן? מקרים יחודיים? לטובה, לרעה?

ת: היתה שם משפחה רב-בעייתית. אני שמרתי איתם על קשר אחרי כמה שנים. אבל הם היו טריפוליטאים. שם היתה כל הגלריה. אמרו לי קציני המבחן שזו נחשבה לאחת המשפחות הרב-בעייתיות ביותר בירושלים, הווה אומר בארץ. זוג הורים קצת ... שכל ודי זקנים. שלוש בנות וחמישה בנים. הבנות כולן זונות. הבנים, אחד רוצח, אחד נרצח. ... בדרך ללבנון היה לי חייל בגדוד, למה? כי הוא היה רכז הנוער שם. היה חייל אצלי במחלקת הקשתות. ... מחלקת הקשתות היתה בלבנון. קיבל את זה, הגיע יום או יומיים יותר מאוחר. עלה איתי בטרמפ כשנסעתי כבר לבקר אותם. עולה ג'יפ עם אנטנות וזיווד... והכל, ותוך כדי אני אומר לו – בוא נבקר את מרקו בכלא רמלה. (ענה) – ואללה זה רעיון. מרקו זה היה הבריון השכונתי. כשאני התחלתי שם את העניינים הוא בכלל ישב בתל מונד או משהו, השתחרר, הופיע לי באמצע, התחיל לעשות קצת מהומות שהוא רוצה עבודה ואת הפרוייקט רק בבלוק שלו. טיפש הוא לא היה. בחור אינטליגנטי אפילו אם לא למד בחיים שלו. מה קרה? הפילו אותו אחר כך על סמים. היה מבצע כזה של סוכן סמוי. הדברים שהוא עשה לפני שאיתרנו אותו. הכניסו אותו לרמלה למאסר ובאנו לבקר אותו. טוב, באים ... אני יודע, סגן-אלוף וזה, בסדר.

ש: נכנסתם.

ת: נכנסנו והוציאו אותו וחביבי אתה יודע איזה כבוד זה עשה לו בין הסוהרים שבאים לבקר אותו. מאז הוא העריץ אותי.

ש: כשהוא חזר לשכונה

ת: כן. אבל אז הוא מספר לי ואומר – תראה, שם ב"טיפול" – "טיפול" זה כלא רמלה – שם יש לי שני אחים. אחד 8 אחד 12. אחד מהם השתחרר. עצרו אותו אחר כך באיזה מבצע כזה של סוכן סמוי כמה חודשים אחרי השחרור. שמו אותו במגרש הרוסים והוא לא גמר את הלילה. מישהו דקר אותו ... חשבונות מכלא רמלה. אז הלכנו לנחם אבליים. יושבים החבר'ה האלה, אשתי הלכה לחדר של הנשים עם שלוש הבנות. אני הלכתי לחדר של הגברים. יושבים הארבעה שנשארו בשורה, זה כמו באלבום של wanted, של אנשים מבוקשים. זו היתה חוויה. הבחור הזה, מרקו, התחתן עם בחורה, היא עכשיו מנהלת אחד מבתי הספר של "קדמה" ירושלים. ... כל רשת חינוך הזאת של פיתוח התודעה העצמית. היתה סטודנטית אפילו ממשפחה של ילדים מחוננים. היו איזה שלושה או ארבעה, כולם מחוננים. האבא קצין משטרה. רצה אלוהים והיא התאהבה בבחור הזה והתחתנה איתו גם. המשפחה נידתה אותה. "ישבה עליה".

ש: הם היו ממשפחה דתית מה שנקרא?

ת: לא דתית דוקא. לא, בכלל לא.

ש: המושגים שהיא ישבה עליה, זה לקוח

ת: לא, ישבה שהיא התחתנה עם פושע. מבחינתם היא ... . היתה שם טרגדיה גדולה מאוד. בסוף לא נולדו להם ילדים, אז הוא התגרש ממנה. אז היא התחתנה שוב. שמעתי עליה שהיא מנהלת את קדמה, היא היתה פעילה ... העשרה. איך קוראים לו? דני שטרית. זה פרוייקט צפון-אפריקאי. היה לה אח שהיה מפעילי הנוער. שמע, אני ישבתי, לפעמים באותה המשפחה ... . היתה שם משפחת איבגי ש: איבגי זה מוצא צפון-אפריקאי.

ת: היה איבגי הגדול. היה איבגי הצעיר, יואב איבגי, שזה היה הפרח של השכונה ... . מהילדים, אלה שגידלתי. אבל הדמות הכי בולטת, היה לו אח שהתגייס, היה יותר מבוגר. יום אחד באו אלי באס.או.אס שאני אטפל, הוא מתחבא בשכונה, הוא כבר עריק, הוא לא נפקד. עבר את הנפקדות. אמרתי – תביאו אותו אלי. הוא מתחבא. אני אשכנע אותו להסגיר את עצמו. הבחור אינטליגנטי בצורה בלתי רגילה, עם 10 במתמטיקה בתעודת בגרות. היום הוא איש מחשבים. הצבא שבר אותו. בסוף הבאתי אותו ... . יואב הזה, צנחנים לא פחות. אחד המשברים, מה שדפק את העבודה הזו, זה היה מלחמת לבנון. ש: למה דוקא מלחמת

ת: שתי סיבות. אלף, בתוך השכונה כל הצוות דרך הגיוס נעלם. השבר הזה בהחלט בתקופה מאוד קריטית של בנין העסק. היו לו נזקים מצטברים אחר כך לטווח ארוך. ש: זאת אומרת ב-81' אתם כבר הייתם אחרי כמה שנים?

ת: ב-82' היינו אחרי איזה, תראה מבחינת הפרוייקט זה נכנס לאט לאט, זאת היתה השנה השלישית שלו. כשזה התחיל לתת פרות פתאום בבת אחת כולם נעלמו. הבעיה עם תושבים כאלה ... לפתח תלות, במי להיות תלוי. אשתי אז ... "אתגר", ניהלה את המתנ"ס ואת החינוך. כל הדברים נעלמו. לא ... גם אני הייתי הצד הציבורי, היא היתה העובדת. פתאום היא מנהלת את המתנ"ס ואני הועד המנהל ואנחנו חותמים ביחד על הצ'קים. ... כזאת זה מיד מעורר חשד. התחילו כל מיני בעיות. בשביל צחי הנגבי והחבר'ה האלה זה היה "לחם" אז. אבל הסיבה השניה היא שספינת הדגל של כל הענין הזה היתה ההכנה לצה"ל. זאת היתה שכונה שמקובל היה שלא מתגייסים, שאין בשביל מה להתגייס. ... לצאת כמה שיותר מהר כשהיו לך שניים, שלושה שנתונים. הבעיה שלהם היתה איך להגיע לצנחנים ואם לא לצנחנים אז לגולני או לשריון. זו היתה מהפכה בתודעה. אם זה היה תופס תאוצה, היו לזה השפעות אדירות. זה התחיל בסנוניות, לא בגל, בעיקר בשנים הראשונות של הפרוייקט. פה נעזרנו, חיסדאי אז התחיל את הפרוייקט המשותף שלו עם עליית הנוער

ש: חיסדאי שהיה מג"ד 202?

ת: כן. הצלחנו להכניס איזה אחד או שניים לפרוייקט שלו שבנס גמרו מסלול בצנחנים והיו סמלים, אחד הלך לקורס קצינים. זה כבר שינה דימוי. אבל היתה קבוצה שהכנו אותם וממש מכיתה י' דרך מעין תנועת נוער כזאת. הם התגייסו מיד אחרי מלחמת לבנון. במלחמת לבנון לקחתי אותם לאוגדה להדפיס את המפות, כשאמרו לנו שאנחנו עולים צפונה, אנחנו היינו האוגדה המרכזית, ושצריך להחליף את כל הסטים. הבאתי איזו חבורה של עשרים ילדים שישבו שלושה ימים באוגדה והדביקו את ... של המפות, תרמו למאמץ המלחמתי. הם התגייסו אחר כך. גולני, שריון, אחד או שניים לצנחנים, תותחנים. הכל היה

טוב ויפה בשלב של הטיירונונות, כולם גמרו ... הנטל היה בטיירונונות. בשלב של אימון המקצועות ... או האקוויוולנט גם עברו. כשהגיעו ללבנון הם התחילו ליפול אחד אחד.

ש: בגלל?

ת: המערכת לא היתה בנויה להתמודד עם הבעיות שלהם בתנאים של לבנון. מג"ד היה צריך חבר'ה כאלה על הראש שם? עשו את הבעיה הראשונה, הוא שלח אותם. שרדו באמת מעטים. וגם כן, לא נפלטו כמעט מהצבא. היה על הגבול, גדנ"ע וקל"ב ודברים כאלה. זה היה נורא חבל. אלה חבר'ה שבתנאים אחרים היו צולחים ... מגיע לשכונה כזאת בחור כזה מגולני שזרקו אותו כמו שזרקו אותו. ליצור מוטיבציה לשירות בצבא כשמכירים אותו ורואים מה יצא ממנו, זה מכשול אדיר.

ש: מתוך הקהילה, השכונה הזו של רחוב שטרן, איזה חוג היה מיוצאי סוריה אחרי שהתוודעת אליהם פחות או יותר? באחוזים.

ת: שם בכנס הזה היו כ-250.

ש: בשכונה כולה היו 4000?

ת: לא, 3000 פלוס. זה אני עושה חשבון שכל הבלוקים, היו שם שני בלוקים של שיכוני סטודנטים. אז זה מתוך 3000. משהו כמו 8 אחוז. ... אתה מדבר פה מאוחר, מדבר על שנות השבעים זה כבר דור שני בדרך כלל. אולי כאלה שעלו כילדים. רובם היו ילידי הארץ. לא, בעצם לא ילידי הארץ. כאלה שהגיעו כילדים. ... 73' אז הם צריכים להיות ילידי בין 35' ל-45'.

ש: באותו ערב אם אתה זוכר אותו, אני מתאר לעצמי שאתה זוכר ת: ועוד איך.

ש: היו דברים יחודיים מבחינת התרבות? היה איזה שהוא זמר נערץ על בני העדה או משהו בסגנון? ת: כן, היו, רק אל תשאל אותי כי זה לא הצד החזק. הזמר המזרחי זה היה העונש שלי בשכונה הזאת. לזה לא הסתגלתי. אבל נגיד הבאנו את דוד בנבנישתי הזקן, מייסד הגאוגרפיה בארץ.

ש: האבא של מירון?

ת: בדיוק. הוא דיבר על מסעותיו בסוריה בעשור הראשון והשני של המאה. אז זה היה כשעוד לא היה גבול, זאת היתה האימפריה העותמאנית. הוא אני חושב שהיה ... עד כמה שאני זוכר ... אבל הוא חי איזו תקופה בסוריה. אז הוא כבר היה בן קרוב לתשעים. אחר כך ... כמו שאומרים שם כמה דמויות ציבוריות

ש: אתה מדבר על יוצאי סוריה ולבנון?

ת: יוצאי סוריה או עם קשר לסוריה, הם דיברו על הסורים. בנבנישתי לא היה יוצא סוריה. היו כמה יוצאי סוריה, לא זוכר כרגע מי. נדמה לי ... תוסיה-כהן, לחזק שוב את הדימוי העצמי שאנחנו לא רק כאלה כמו בשטרן אלא שייכים למשהו שיצאו ממנו גם אחרים.

ש: מתוך אנשי הקהילה שם בשכונת שטרן, יוצאי סוריה, היה מישוהו ככה שמשכמו ומעלה, חוץ מאשר אותה

ת: ... דעתניים. האחרים ... הייחוד היה דוקא בבעייתיות

ש: כמה משפחות היו ממש בעייתיות? נניח סמים, בעיות כלכליות נוראיות?

ת: סמים לא. לא בתקופה ההיא בכל אופן. בעיות זה שכרות, אבטלה, גילוי עריות וזה מקרה קיצוני מאוד, אבל לא היחיד בשכונה הזאת. בעדה הסורית זה היה אחד, היו עוד לא בין הסורים. זנות אני לא זוכר. לא אצלם. הכרתי משפחות. לא אצלם. הצירוף של שכרות ואבטלה, כשאדם מובטל ... שיכור, ומובטל זה לא מפני שאין עבודה בשוק אלא מפני שהוא unemployed אבל הוא לא unemployed, הוא לא רוצה לעבוד. זו פונקציה של האשה.

ש: פונקציה של האשה?

ת: אשה עם אופי חזק שתירכן על בעלה ותעיר אותו בבוקר ולא תחזור לישון אלא תראה שהוא יוצא להסעה, תתמיד בזה כמה חודשים, בעלה יחזור למסלול והיו דוגמאות שהוכיחו את זה. אבל כשהוא כבר שיכור נוסף לזה שהוא מובטל, אז היא כבר לא יכולה להתמודד עם זה.

ש: עוד שאלה של מאפיין הדת. הם היו מסורתיים, דתיים, חבשו כיפה?

ת: אחוז הדתיים ממש היה קטן. אבל כולם היו מסורתיים. במובן שלא רבים עם אלוהים ולא מתנגדים לבית כנסת כמו שאפשר להתנגד לפעילויות אחרות. בדרך כלל גם הולכים לבית הכנסת לפחות בחגים ואפילו שבתות. ודאי בר-מצוות, חתונות ושמחות, דברים כאלה. את המימונה חגגו כולם.

ש: בענין הזה, לאותה קהילה של יוצאי סוריה היה איזה שהוא חג מרכזי של יוצאי סוריה, כמו המימונה של המרוקאים?

ת: החג היחיד כמו שאני נחשפתי אליו זה היה אז המימונה. הסהרנה עוד לא התחילה אז.

ש: אבל לגבי יוצאי סוריה לא היה שום

ת: לא נחגג. או שאולי החליטו ביניהם ואני לא יודע.

ש: מה קרה לאחר מכן בהמשך עם הפרוייקט?

ת: אני התנתקתי מזה ברגע שהבנתי שאני הולך לאוניברסיטה.

ש: חיפה?

ת: כן. עוד גרתי בירושלים, אבל ברגע שהבנתי שאני מתנתק מזה אז גם יצאתי מהשכונה. לא להפריע למי שיבוא אחריי כי הייתי שם יותר מדי דומיננטי. הרגשתי שזה כבר מעורר קצרים. גם כלפי הממסד וגם בתוך השכונה כי הממסד תיכך בתוך השכונה. ... נכנסתי גם לתאקל עם יאיר כהן ...

ש: שהיה עובד סוציאלי שלכם?

ת: כן. מיציתי את עצמי בענין. אשתי המשיכה עוד איזה שנתיים, שלוש אחר כך בפרוייקט שלה ודרכה גם הייתי בתמונה של מה שקורה. אני השתדלתי מאוד לא להתערב למעט, אני יודע, שמחות.

ש: מתי עזבת שם באופן רשמי?

ת: ב-76' עברתי לחיפה. ניתקתי קשר כמעט לגמרי. כל הנערים האלה שגידלתי התחתנו והיו מזמינים לחתונות. היה אחד מהם שהייתי בחתונה שלו, אחר כך של האחים שלו, אבל הוא אחר כך היה אצלי פה איזה זמן. קיבל גידול בראש, אשתו עזבה, זו טרגדיה. לא נעים. בן 32. גידול סרטני בראש אבל מהרופאים הוא התייאש אז הוא הלך פה למערת אליהו ודברים כאלה, ישב אצלי שבוע פה בחיפה. ...

פרטים מתוך השכונה ...

ש: נשארו. במונחים של

ת: במתנ"ס ביקרתי כמה פעמים לראות מה נשמע, אבל לא מעבר לזה.

ש: במונחים של הצלחה

ת: ... האנשים הלכו.

ש: ... אנשים?

ת: עזבו. מי שיכול, מי שהתחזק מספיק כדי לצאת יצא. נכנסו חדשים שלא מכירים אותי ואני לא מכיר אותם.

ש: מישוהו בדק את הפעילות הזאת במסגרת השכונה לעומת שכונות אחרות במונחים של הצלחה, כשלון? איך היית מסכם את

ת: אני לא הייתי מודד וישר מסכם.

ש: תחושה.

ת: לא, זה לא ענין של תחושה כי ... אתה מדבר על אוכלוסיה מאוד ניידת בעיקר בגלל הפרוייקט שהוציא חלק, ובאמת האידיאל היה לפנות. אחר כך נכנסו חדשים, אז קשה לדבר פה על יצירת ... הרעיון שלי היה, אז הייתי גם בא ... של חיסדאי מהמייסדים, שם דיברו על איזה דגם קהילתי ... אני הולך לעשות אקספרימנט בשטח של הרעיונות האלה. אבל קהילה אתה לא יכול לבנות על בסיס טריטוריאלי כשהאוכלוסיה כל הזמן ניידת. אתה צריך שם אוכלוסיה קבועה.

ש: ניסית ליצור רוח חדשה .

ת: לא, מודל של קהילה כשהבסיס שלה הוא לא אידיאולוגי ולא אתני ולא דתי, אלא טריטוריאלי. עם הצרכים המשותפים שהטריטוריה יוצרת. אבל ברגע שהאוכלוסיה ניידת בטריטוריה הזאת, יוצאת ונכנסת, אז זה מאבד את הבסיס. הטריטוריה לא מספיק חזקה.

ש: אבל התשתיות של מה שנקרא עזרה עצמית או התפתחות עצמית או בסיס להתפתחות עצמית?

ת: תראה, אם אני מסתכל במונחים של הצלחה, נראה מי יצא מהדור ההוא. אני בסך הכל מרוצה. הם יצאו יותר טוב מקודמיהם. כנראה גם יותר טוב מאלה שבאו אחריהם. אני רואה את זה אפילו בקשת של אחים. מי שתפס את הכמה שנות התייחסות וטיפול אז ... אני לא יודע מה הם עושים בחיים. רובם הצליחו לעלות לפחות מדרגה אחת, חלק יותר, בסולם החברתי. אז הם כבר לא הפועלים השחורים של הערייה, הם קבלנים, הם סוכני ביטוח, הם אנשי נכסים, עצמאיים. לא דיברנו בכלל על אחת הבעיות הקשות שלהם שזה נושא התעסוקה. כולם עבדו כמעט בעבודת כפיים.

ש: אצל מי במיוחד זיהית אי נכונות לעבודה

ת: הצפון-אפריקאים.

ש: מה לגבי יוצאי סוריה?

ת: פחות. אבל אני מדבר על נוער עכשיו, לא אצל המבוגרים. כשאתה דיברת על עתיד, אני זוכר ... נפלט שנה לפני הסוף, חזר לשכונה, נכנס לתוך המסלול הזה של הכנה לצבא, הוא רצה ללכת לצנחנים, לא הצליח, הגיע לגולני, נשר באיזה שלב כי הוא לא הסתדר עם הקיבוצניקים האלה. המפקדים. התחלתי לתחקר אותו מי זה הקיבוצניקים, אז הוא אומר שזה המ"מ מאפקה, והמ"כים מבית חירות. אלה ה"קיבוצניקים".

ש: הוא התכוון כנראה ...

ת: הוא אחרי זה אני חושב היה מדריך גדנ"ע. לא, הוא היה בחימוש, הוא היה מכונאי. הוא בא אלי שאני אסדר לו קורס הכנה לקראת השחרור דרך המקא"ם, מרכז קידום אוכלוסיות של הצבא. נערי רפול, לא בשלב של הקליטה, אלא גם בחלק האחרון, בשלב שלקראת השחרור. הוא רצה שאני אסדר לו קורס ... .
באתיקה הסוציאליסטית שלי זה לא הסתדר. - ... אתה מכונאי מעולה, בשלב הזה שאתה בצבא למה לא תעשה קורס שלב ב?, כל מוסכניק ... יחטוף אותך.

ש: ... מחשבה לעתיד.

ת: היתה לנו שיחה של לילה שלם ברחובות השכונה בהליכה ... . הוא אומר לי – יואב תשמע, אתה אולי צודק ... אבא שלי היה פועל כל החיים ... בידיים שלו ... .

ש: עוד משהו שאתה זוכר אולי דוקא לגבי יוצאי סוריה, דברים, ארועים, אנשים?

ת: משפחת מירון הזו היתה ... . זה לימד אותי המון דברים. זו היתה משפחה מעורבת, מרוקאית. האבא שם היה הדומיננטי והאליים, האמא היתה די מסכנה וקצת כנראה גם מפגרת ... היו שם בעיות של פיגור ונכויות. בכלל השכבה הזאת של הגשרים, בכל קומות הכניסה אין מדרגות, אז היו בהן נכים. הצירוף של נכים עם ... בעייתי מאוד בסביבה הקרובה. הדרך היחידה שלהם להגיע ... . היו שם כל מיני בעיות מן הסוג הזה, לא סימפטיות. הענין של הסמים, לא יודע, אולי אני לא, אולי הסתירו ממני את זה. כי אני יודע שהיו סמים. הרי התעסקתי עם חבר'ה שעמדו לדין על סמים. לא עמדו לדין על שימוש, עמדו לדין על מכירה. ... פושרים קטנים. לא נתקלתי בבעיות האלה במשך שנים אחר כך. אחר כך באיזה שהוא שלב השכונה היתה נקייה מסמים למעט מבוגרים מכורים, והיו כאלה נרקומנים, לא הרבה ולא מטרד ציבורי אפילו. אבל בעיות מקומיות. אני יודע שאחרי שעזבתי זה חזר. זה חזר דרך אוכלוסיה חדשה בשכונה.

ש: כן.

ת: היתה שם עוד בעיה מעניינת, מה שנקרא, שאלת על הענין הדתי, החינוך העצמאי ... שם. מה שאתה רואה היום את "אל המעין" אני ראיתי את זה בהתחלה. השיטה היתה, היה בית ספר של החינוך העצמאי אבל מגמת עדות המזרח ...

ש: היו שם הרבה מיוצאי סוריה?

ת: בעיקר שמת לי לב לצפון אפריקאים. מהמשפחות הסוריות אני לא זוכר מישוהו, אבל זה לא אומר. אבל זה היה, בקבוצת הפעילים הראשונה, היתה אשה, היחידה שהיתה. היא אחר כך עזבה את השכונה, עברה לשכונה יותר טובה. היא שנאה דתיים ואני לא הבנתי למה. בסביבה כזאת זה היה קצת מוזר. משהו בנוסח מרצ. מרוקאית. אני לא הבנתי למה, עד שהחבר'ה סיפרו לי ...

ש: ההקשר המיני?

ת: לא. היתה לה אחות ... . האחיות הזאת הלכה ולמדה בחינוך העצמאי. אני התחלתי סתם לדבר איתה, לפטפט קצת, התבררה לי תמונה נורא מעניינת. הם משחדים את ההורים ביום לימודים ארוך, עם "סוכריות", ... את הילדים ברחוב, מה אכפת להורים שאחרים ... , שיקחו אותם. יש הסעות הלוך וחזור. נהדר. ההורים הם לא חרדים. מסורתיים. אפילו לא דתיים. כדורגל בשבת ובית כנסת בשבת. זה טוב עד גן ילדים, כיתה א', ב', ג', ד'. כיתה ה' מתחילות כבר בעיות. הילדים מתחילים לעמוד על הפער בין בית

הספר לבית. קשה להם. אז אתה רואה את התופעות שמתחילים לפספס את ההסעה. אתה הולך בשכונה הזאת בשעות הבוקר, עשר, אתה רואה את כל הילדים. למה אתה לא בבית הספר? – איחיתי את ההסעה. – למה אתה לא בבית? אוי ואבוי לי אם אבא שלי ידע. אז הם מתחילים להסתובב ברחוב. בהתחלה זה ברחוב בשכונה, אחר כך ... . זאת אומרת הקונפליקט הזה בין השיחוד שמושך לחינוך העצמאי ולהגדיל את הרשתות בכל מחיר ... הולך בהרבה מאוד ... את המחקר על ש"ס, מה ימצאו שם על "אל המעיין"? מה קורה ...

ש: אני מבין שהקשר שלך עם השכונה הזאת הסתיים זה מכבר, אבל אם אתה מגיע או שמועות, חברים או אנשים שאתה מכיר, איך השכונה הזאת? האם יש בה עדין ת: אני ... אותה לפעמים.

ש: יש בה עדין יוצאי סוריה או גרעין של יוצאי סוריה?

ת: קשה לי לדעת. זה כל כך התערבב שלך תדע את מי הביאו ממוסררה, אני לא יודע. ממוסררה גם היו סורים. משפחות, לא חבורה. היה לי חבר טוב שניהל את השיקום במוסררה עוד הרבה שנים אחרי שאני עזבתי.

ש: שהיה ממוצא סורי?

ת: לא ... הוא בכלל היה גאולוג אבל הוא החליט שהוא רוצה להתעסק בבני אדם ולא באבנים. כשכבר הייתי בתוך הענינים, אז הוא נאלץ לבקש ... למוסררה. היו סורים אני חושב בקטמון. אבל בצד הציבורי הצפון אפריקאים השתלטו עם האהלים וועד יוצאי ... ובדרך כלל, ימין סויסה ויעקב יונה ואבי אלזם ... היו צפון אפריקאים. אני לא חושב שנתקלתי ...

ש: קהילות יותר בשכונות שבהן ישבו ...

ת: דבארה לא היו סורים? דבארה זו לא משפחה סורית? היה לנו איזה אחד מהליגה של טדי קולק ... בעניני השכונות.

ש: חוץ משכונת שטרן בירושלים אתה יודע על ריכוזים אולי?

ת: היו בנחלאות. נחלאות זו שכונה בעייתית. היא כבר אז התחילה לאבד את האופי הקהילתי-שכונתי שלה. אני קצת התעסקתי בענינים שלהם. אז כשהגעתי ליגאל ידין זה היה בשביל לעשות לובי להכניס את נחלאות לפרוייקט השיקום. שם זו היתה שערוריה. טדי לא רצה להכניס אותם לפרוייקט הזה. לעירייה היה הרבה מה ... . הסיבה שהוא לא רצה זו הקירבה למרכז העיר. מה שהם רצו זה לפנות את נחלאות ולבנות שם את מגדלי וולפסון על כל השטח. מה שהם עשו בימין משה. פינו אותם משם והפכו את זה לשכונת עשירים, בעיקר ... . אותו רעיון היה לגבי נחלאות ונעצר. הם בנו על החלק החשוף שם את מגדלי וולפסון, הקפואו את שערי חפץ ולנחלאות לא התירו להתפשט. אבל התחילה תחלופה כי בגלל הקרבה למרכז העיר זה הפך להיות אזור מבוקש לאנשי הבוהמה. קנו שם דירות. הציגו מחירים טובים ואנשים ... והתפזרו.

ש: כן.

ת: בנחלאות היו שתי קבוצות אוכלוסיה. זה מתחלק בפנים שאני לא בקיא, הרי נחלאות זה שם כולל. גם נחלת צבי ונחלת פה ונחלת שם. חלק מהן היו סוריות וזה הלך לפי ארצות מוצא ועדות ובתי כנסת. אז היו

שם כורדים מהעליה של שנות העשרים שבאו ברגל והתחילו את הענין והיו שם סורים. גם אני יודע שוועד העדה החלבית שם אני מניח שזה היה גם אזור המגורים. היו להם שם משרדים. איזו מהנחלאות אני לא יודע. מחנה יהודה דרומה. מרחוב אגריפס דרומה עד אזור שערי חפץ. חלק גדול מזה אלה היו כורדים ממשפחת עמדי, משפחה ידועה בירושלים. וכל מיני ...

ש: על הקמישלים שמעת בירושלים?

ת: הספר שלי היה קמישלי. בקטמונים אני יודע שהיו כי היו לו קרובים בקטמונים, אני חושב שבקטמון ו'. ח' ו-ט' אלה היו צפון אפריקאים. היום זה ... פועלים זרים ששוכרים ... ש: כן.

ת: היום זה השתנה לגמרי. את ח' ו-ט' הכרתי קודם כי ההורים שלי גרו בשוליים של ח'. ... אני גרתי שם אבל שם לא הייתי מעורב. היו לי ידידות. אחות של סבא שלי ובעלה גרו שם ... בתחילת שנות החמישים, התגלגלו לקטמונים ועברו מקטמון אחד לשני, טיפסו ככה למעלה. הוא היה רופא. היה לו גם מעמד שכונתי. הם כבר היו זקנים מאוד כשאני הגעתי לשם. אבל בקטמונים היו סורים בטוח. אבל אלה רק הקמישלאים. אני יודע שהיתה שם קבוצה. הם היו מספרים סיפורים. לשם היו באים אליו החברים שלו ... ש: אל הספר אתה מתכוון?

ת: אלה חבר'ה שהגיעו אני חושב אחרי קום המדינה. הם התחילו במעברת תלפיות. מעברת תלפיות ... רוב שכונות המצוקה של ירושלים הותיקות הן עם מפוני מעברת תלפיות והמאוחרות יתר זה מפוני מעברת האזבסטונים.

ש: כשאתה אומר האזבסטונים, מה המיקום הגאוגרפי שלהם?

ת: בין קרית יובל ל... יש שם עמק גדול שמנקז את נחל רפאים.

ש: זו אותה שכונת האזבסטונים שדיברת עליה קודם?

ת: כן. שם היו 12 אלף איש. זה היה שטח עצום. אני זוכר את זה עוד כמעברה כילד. אבל נגיד תלפיות שהיתה גם מעברה בזמנו הכי גדולה בארץ, אז חלק הלך לשיכוני תלפיות ולשיכוני בקעה ולקטמונים. הותיקים ... אחר כך לח' ו-ט', אולי גם לשמואל הנביא. לא, שמואל הנביא היו ממפוני הקו העירוני שם, ממילא וכאלה. האזבסטונים הלכו לעיר גנים, קרית מנחם, יש שם כמה דברים עוד יותר גרועים משטרן. רחוב הנורית זאת הקטסטרופה הכי גדולה בירושלים.

ש: זה בשכונת שטרן?

ת: לא, בעיר גנים זה היה. על הרכס ממול. רואים את זה, הם כולם משקיפים. זה לרחוב ... זה הצד השני של קרית יובל גם כן איזה רחוב שהוא מגדלים משהו נורא.

ש: הנרייטה סאלד נמצא שם?

ת: הנרייטה סאלד זה קרית מנחם.

ש: אה, זה קרית מנחם.

ת: אם אתה תהיה שם אז תסתכל מסביב. עיר גנים, קרית מנחם. עיר גנים התחילה כשכונה של בתים דו משפחתיים שהיום זה וילות. אבל בזמנו פינו לשם את מפוני ימין משה. זה נבנה כבר בסוף שנות

החמישים, תחילת שנות הששים. קרית מנחם זה בלוקים. ... יש שם רחוב קולומביה .... אחר כך יש שם שני רחובות של מפוני האזבסטונים. זה קוסטה ריקה והנורית. זה דבר מחריד.

ש: מאיזו בחינה, של הרכב האוכלוסיה או של ...

ת: של העזובה וההזנחה והבעיות. אני הגעתי לשם עוד לפני שהתעסקתי בדברים האלה. כשהייתי במדרשה בירושלים היה לי שם איזה קצין עולה חדש, רומני. אז הוא היה עולה חדש. מבוגר יותר. היה נשוי והם גרו שם. כזוג צעיר זה מה שהם יכלו להרשות לעצמם, בשירות חובה כולו. אז אני פעם באתי לבקר אותם וזה היה מדכא מה שראיתי שם. עכשיו עוד פעם, זה התחיל בצורה מגוונת. אני הכרתי משפחות שעלו מאירופה בתחילת שנות התשעים וגרו שם. אבל יצאו מהר. מה שנשאר שם בשנות השבעים זה כבר היה הברירה השלישית. אלה שלא יכלו כבר לעזוב בזמן. לי תמיד היה ויכוח עם צביקה צמרת מ"יד בן צבי", חבר טוב שלי היה כבר אז. הוא אז הלך לנהל את תיכון "דנציגר" בקרית שמונה ... שליחות ציונית. הוא היה מעורב גם מאוד בעסקי קרית שמונה. היה לנו ויכוח – מה יותר גרוע, עיירות הפיתוח או השכונות של הערים הגדולות.

ש: מה היתה הטענה שלו?

ת: תמיד היינו משווים ומדברים. יש פנים לכאן ולכאן. ... קרית שמונה זה ..., זה סוף העולם. מבחינה תעסוקתית זה ... מוחלטת ... בעיה גדולה בכל זאת, המגוון פותח הרבה יותר אפשרויות. לעומת זאת, קרית שמונה או יבנה או כל עיר פיתוח אחרת, יש שיטה קהילתית שיכולה להצמיח מנהיגות והמנהיגות בעלת השפעה. סך הכל איך העיר נראית זו פונקציה של התושבים והמנהיגות שהם מצמיחים. אז הם יכולים להצמיח מנהיגות טובה והעיר תיראה טוב. בשכונות בערים זה לא עובד. אתה לא יכול להצמיח מנהיגות.

ש: כי המנהיגות תמיד מגיעה מהצד החזק של העיר?

ת: לא. אין למנהיגות שום יכולת השפעה. אין לה מועצה, תקציב, כח פוליטי. שכונה שתמיד תהיה הבעיה מס' 17 של פקיד בינוני ב... של העירייה. הפעילים השכונתיים צריכים לעבוד מולו. פרוספר עובד מול הכנסת, משרדי הממשלה. בשכונות אין אופציה כזאת. אז התחלופה של האוכלוסיה, שהיא בעיה גם בערי פיתוח, אבל עיר טובה גם יודעת להשאיר אוכלוסיה טובה. שכונה כזאת גם אם היא תתארגן יותר טוב מבחינה חברתית, לא תשאיר את האוכלוסיה החזקה. תמיד תאבד אותה. תמיד תישאר סביבה של אוכלוסיה חלשה. האוכלוסיה יכולה להתחלק, אבל היא תמיד תהיה חלשה. כל האזורים האלה בגילה שהעבירו מפוני שכונות שיקום בתקופת הפרוייקט וריכזו אותם מחדש, תוך עשר שנים חזרו להיות אזורי מצוקה. אז הדירות יותר גדולות אבל העזובה היא אותה עזובה. רק אלה שפיזרו אותם כמשפחות יחידות, עלו על המסלול. אבל זה לא היה קל גם לפזר משפחות יחידות. תראה מה שקורה היום בחדרה עם החברה'ה שאלה שפינו מרמלה, איזו התנגדות של ...

ש: אתה מתכוון ל-?

ת: אלה שפינו מג'ואריש, החמולה הערביה הזאת.

ש: הבנתי ...

ת: ... איזו התנגדות, הם חסמו את כביש החוף בשבת. מוצאי שבת כל עם ישראל חוזר מהצפון היה ... שם חמש שעות ... זה שעתיים לעמוד בפקק בחדרה. זה אותו דבר להקים מוסדות בשכונות, לעשות ... נורא קשה.

ש: ככה במבט לאחור מה נראה לך כאפשרות לפתור את הבעיה של שכונת מצוקה? מה היית, אילו כלים, תקציב זה ברור. מה מעבר?

ת: לא, תקציב בכלל לא כל כך ברור לי. אני חושב שמה שהשקיעו בחביות האלה במשך השנים, אלה חביות ללא תחתית.

ש: במה היה צריך להשקיע?

ת: להשקיע תקציבים ... הבעיה היא שהשקיעו לא נכון. לדעתי, הבעיה היא המבנה השלטוני במדינת ישראל. התקציבים זורמים הרי בצינורות מקבילים. אתה מחלק אותם מהאוצר למשרדי הממשלה, משרדי הממשלה לרשויות המקומיות, אבל כל משרד מחלק את שלו. אתה לא יכול להעביר בארץ אני יודע מסעיף עידוד תעסוקה לסעיף טיפול בקשישים, שזה באותו משרד ממשלתי. קל וחומר, אני יודע, מחינוך לבריאות ולהיפך. החיים הם לא סכמטיים כאלה. זאת אומרת בשכונה כזאת, ככה עם היד על הדופק, אתה רואה - כרגע יש לי צורך לרכז מאמץ בכיוון של שנורר לא-פורמלי. בשנה הבאה יש לי בעיה בבית ספר, אני מוכרח לחזק אותו. להוסיף לו תקציבים, לתת לו תכניות העשרה, לעשות מורים יותר טובים, לחזק את מרכז הלמידה עם איזו תוספת כדי שזה ישלים את בית הספר. אתה מוכרח את הגמישות לענות על הצרכים כי עד שהמערכת המרכזית ... אליהם הם כבר יתחלפו עשר פעמים. זה לא עובד ככה. ש: כן.

ת: כל אחד מחזיק את ה... שלו, ולתושבים אין מה להגיד. הם יכולים לבחור מה שמציעים להם ... (כמו) סופרמרקט, הם לא יכולים להגיד מה הם צריכים ושיתאימו את עצמם למה שהם צריכים. זה מה שאני ניסיתי לעשות בהתחלה, זאת אומרת שיתנו לי תקציב שכונה, אני אחלק אותו לפני סולם עדיפויות וצרכים ופרוייקטים שנחליט עליהם בשכונה. אלעד פלד שהיה ממלא מקום של טדי קולק והיה אחראי על הנושא הזה בעירייה, תפס את הרעיון ואמר – אני מוכרח לעשות את זה. התקציב בעיקרו חוץ ממה שנגע לשיפוץ בתים שבא דרך משרד השיכון בצינור מיוחד, כל השאר בא דרך העירייה. הוא עשה אקספן. הוא נתן לי תקציב ואמר – אתה תחלק אותו.

ש: אני שואל אם זה היה ייחודי לו או ככה כולם?

ת: כן, בהחלט.

ש: אתה לא מכיר שום שכונה

ת: לא, אני יודע שזה לא היה. בכל שכונה היה צריך לריב עם כל משרדי הממשלה. אני להיפך, חיזרו אחריי. באו אליי עם כל מיני הצעות. כל עוד העירייה ניהלה את זה, זה עבד כך. באיזה שהוא שלב העבירו את האחריות על ירושלים מהעירייה לסוכנות ואז התחילה הפוליטיקה. ... במקומות האלה, החבר'ה המקומיים, אלה שהיו פעילים, זה לא היה לשם שמיים. כולם חיכו לג'ובים במסלול הזה. כולם רצו להיבנות. חלקם גם ניבנה. אבל זה פתר בעיות של, פרוייקט השיקום בגדול שיקם את המשקמים.

הרוויחו מזה הארכיטקטים, המתכננים, הפקידים וכל מיני פסיכולוגים ועובדים סוציאליים. תושבים – מעט מאוד.

ש: אמירה מעניינת.

ת: ... די מאוחר שכל שקל שאתה מכניס מתקציבי הרווחה, מגדיל את הפערים.

ש: מגדיל את הפערים?

ת: כי החזקים יקחו על חשבון השקל הזה חמישה בשבילם. כל התפיסה של השוק החפשי של צמצום פערים על ידי העלאת הרצפה, נכשלה. הבעיה היא הורדת התקרה, לא העלאת הרצפה.

ש: ואף אחד לא מוכן?

ת: הרצפה די גבוהה. הבעיה היא שהתקרה ... אתה רואה את חיים יבין עם משכורת של מליון שקל ... אתה מדבר על צמצום פערים.

ש: לא ידעתי.

ת: מחזירים אותו לערוץ הראשון תמורת מליון שקל. אגב, אלה לא הגידולים ש... עוד לפני, בתקופה שנכנסתי, אבל בהתחלה שבאתי לשכונה, האוטו שלי היה השער של מגרש הכדורגל השכונתי. כל הזמן היו בועטים לכיוון האוטו. הייתי שולח את אביגדור לעשות סדר למטה, את הבוקסר שלי. את מי הוא היה מגרש משם? את אלי אוחנה.

ש: אה, כן?

ת: בחתונות אחר כך כעבור שנים אז היה שולחן המכובדים, אלי אוחנה ואני.

ש: נחמד.

ת: אז הקריירה שלו התחילה על האוטו שלי.

ש: איך אומרים, נקודה מעניינת.

ת: הם היו גונבים את הג'יפ שלי. הייתי במילואים, נכנס לג'יפ, וג'יפ אתה יודע אין לו מפתח ... מה, מפתח יעצור אותם? אבל היו גונבים בשביל לעשות סיבוב בשכונה, להגיד – אני נסעתי על ג'יפ צבאי. בהתחלה נורא רתחתי. אחר כך התרגלתי. אחר כך התחלתי להתחכם להם. הוצאתי את החוט של הדיסטריבוטר. או האורות של הג'יפ האמריקאי, הם לא ידעו להסתדר עם הנצרה של האורות. היו גונבים בלילה, היו רואים שלא מצליחים להדליק את האורות. לא הייתי רואה אותו בבוקר, הייתי יורד למטה מאה מטר לפה או לפה הייתי רואה אותו. והם באים אליי, רואים שאני מגיע – תראה לנו איך עושים האורות.

ש: קודם כל. טוב. עוד משהו שהיית רוצה ככה

ת: לא, אני יודע. אני פעם אכתוב על זה ספר. מה שהייתי צריך כבר לכתוב הולך ומתרחק ...

ש: יואב תודה רבה על הראיון. זה באמת נתן נקודות

ת: יותר חשוב מרוב הדברים האחרים שעשיתי בחיים.

ש: או. קיי. תודה רבה.